

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ШКОЛЯРІВ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕГАЮЧИМ МЕТОДИКАМ

Кабацька О.В.

*Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, пл.Свободи, 4
Харківський обласний Палац дитячої та юнацької творчості, вул. Сумська, 37
Харків, Україна*

Розглянуто питання впровадження психолого-педагогічної роботи у Харківському обласному Палаці дитячої та юнацької творчості, спрямованої на психічне оздоровлення учнів.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: валеологія, психолого-педагогічна робота, тренінги, психічне оздоровлення, учні.

Рассмотрен вопрос внедрения психолого-педагогической работы в Харьковском областном Дворце детского и юношеского творчества, направленной на психическое оздоровление учеников.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: валеология, психолого-педагогическая работа, тренинги, психическое оздоровление, ученики.

Introducing the experience of health work of the Kharkov Regional Palace of children and youth' activities in the lice with the intensive military and psychological-pedagogical training.

KEY WORDS: valeology, psychological-pedagogical work, trainings, psychological healthing, pupils.

У законі України «Про загальну середню освіту» записано, що одним із завдань загальної середньої освіти є виховання свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності, формування гігієнічних навичок і засад здорового способу життя, збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я учнів (вихованців).

В Україні спостерігається тенденція до збільшення проявів негативної поведінки серед дітей і молоді. За ряду несприятливих соціокультурних умов дитяче та підліткове середовище спрямоване на прилучення до нікотину, алкоголю, різноманітних наркотиків, на ранні сексуальні зв'язки, що різко погіршує стан фізичного і психічного здоров'я підлітків. Гостро стоїть проблема репродуктивного здоров'я, ранньої вагітності дівчат-підлітків.

Втрата здоров'я серед молоді створює проблему національної безпеки, стає загрозою самому існуванню держави.

Ряд прорахунків у реалізації Національних програм протидії наркоманії та боротьби із захворюванням на СНІД, а також боротьби зі злочинністю призвели до втрати довіри щодо державної політики в розв'язанні цих проблем, що в свою чергу, негативно вплинуло на загальну соціально-психологічну атмосферу в суспільстві. Відомчий підхід, спрямований переважно на боротьбу з наслідками негативних явищ, не просто виявився безперспективним, а й викликав розчарування, роздратованість, соціальну апатію серед молоді. На жаль, тактика залякування та моралізаторства й дотепер продовжує панувати в українському інформаційному й освітньому просторі.

Педагоги недостатньо володіють спеціальними методами роботи з формування знань, умінь і навичок із збереження і зміцнення здоров'я підлітків, мало використовують у цій роботі сучасні підходи. Профілактична діяльність державних освітніх закладів зорієнтована на передавання знань від дорослого до дитини з ігноруванням активної позиції самої дитини, її права на самовизначення щодо власного способу життя. А практика показує, що набуття і закріплення установок на здоровий спосіб життя і безпечну поведінку є значно ефективнішими в ході спілкування підлітків між собою.

Відповідно, просвітницька робота щодо здорового способу життя і безпечної поведінки розглядається в широкому і вузькому значенні. У широкому значенні - це просвітницька робота у всіх сферах життєдіяльності молоді. Здоровий спосіб життя розглядається як стан духовного, психічного, фізичного і соціального розвитку, що має безперечну соціальну цінність і користь для самої людини. У вузькому значенні - це просвітницька робота з певних проблем: наркоманії, ВІЛ/СНІДу, ХПСШ, навичок комунікації, розвитку особистості, формування лідерських якостей, знань прав і соціальних гарантій у збереженні здоров'я тощо.

Напрями впровадження просвітницької роботи щодо формування культури здоров'я молодого покоління:

- у процесі позакласної і позашкільної виховної роботи та в роботі з батьками;
- через навчальні та позашкільні заклади, соціальні служби, спеціальні заклади;
- через організацію превентивної роботи в навчальних і позашкільних закладах, вищих навчальних закладах, передусім педагогічного профілю, соціальних службах, молодіжних і громадських об'єднаннях;
- через діяльність учнівського самоврядування;
- через законодавчу політику в галузі освіти, охорони здоров'я, соціальної діяльності щодо превентивної роботи з молоддю.

Розглянемо питання впровадження психолого-педагогічного супроводу дитини, формування понять про фізичне, психічне, духовне та соціальне оздоровлення вихованців у позашкільних навчальних закладах.

Позашкільні навчальні заклади є невід'ємною частиною мікросередовища (соціуму), яке має сприяти реалізації індивідуальних потреб особистості, що розвивається, розкриттю її творчого потенціалу. Атмосфера свободи і можливості реалізації захоплень, вільний вибір занять, індивідуальне навчання, поступове просування від успіху до успіху, усвідомлення себе особистістю, рівною педагогові – все це стимулює самовиховання, підтримує стійкий інтерес, допомагає ще в ранньому віці визначити своє місце в житті і, безперечно, особливим чином впливає на самоорганізацію всього наступного життя молодій людині.

Вже 72 рік працюють з гуртківцями педагоги у Харківському обласному Палаці дитячої та юнацької творчості.

З метою реалізації основних завдань позашкільної освіти та виховання засобами валеології учнівської молоді, в 1997 р. у Харківському обласному Палаці дитячої та юнацької творчості (директор Макеєв Михайло Васильович) був створен відділ «Центр валеологічних знань» (ЦВЗ).

Очолила ЦВЗ доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри валеології та науково-дослідної валеологічної лабораторії Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна Марія Степанівна Гончаренко.

Таким чином, теоретична і практична значущість реалізації важливих завдань виховання здорового покоління, які стоять перед державою і закладами освіти України знайшли своє призначення у ЦВЗ.

Головна мета ЦВЗ полягає в реалізації державної політики в галузі всебічної наскрізної безперервної валеологічної освіти, що навчає дітей і молодь бути фізично, психічно і духовно здоровими. Основні цілі ЦВЗ спрямовані на дослідження,

впровадження та методичне забезпечення змісту, методів, технологій та засобів валеологічного навчання і виховання охорони репродуктивного здоров'я.

За роки свого існування Центр валеологічних знань приділяє велику увагу науково-методичній роботі з викладачами валеології, психологами, заступниками директорів з виховної роботи загальноосвітніх навчальних закладів, методистами та керівниками гуртків позашкільних закладів м. Харкова та області.

Разом з науково-дослідною валеологічною лабораторією ХНУ імені В. Н. Каразіна за 10 років було проведено майже 130 обласних семінарів, 3 Всеукраїнських, 6 Міжнародних конференцій. Були розроблені і надруковані методичні рекомендації, посібники, буклети, навчальні програми щодо формування ЗСЖ та використання їх в умовах сучасного позашкільного закладу. Опубліковані результати впровадження валеотехнологій оздоровлення гуртківців Палацу, приведені комплекси коригуючих засобів для дітей, які навчаються в різних гуртках, надруковані педагогічні технології в галузі культури здоров'я (близько 150 публікацій).

Досвід Харківського обласного Палацу дитячої та юнацької творчості показав ефективність валеологічного підходу до вирішення проблем збереження здоров'я дітей та учнівської молоді, формування здорового способу життя та культури здоров'я, запобіганню тютюнової, алкогольної та наркотичної залежності молоді, забезпеченню політичної стратегії держави у збереженні генофонду нації, українського народу в цілому. Також досвід оздоровчої роботи Палацу активно втілювався педагогами та психологом в роботу інших навчальних закладів м. Харкова. Сумісна робота педагогів та гуртківців на заняттях і є оздоровлення фізично, психічно, духовно та соціально. Кожна сумісна діяльність педагогів, дітей та їх батьків розвиває всебічно особистість молодого громадянина України. Яким би ні був напрямок занять вихованців, вони знаходять для себе самореалізацію своїх здібностей, розкривають різноманітні таланти, творчий потенціал, показують себе як з найбільш яскравого боку, стають справжніми «зірками». Однак ми знаємо, що для роботи з дітьми треба користуватися різними методиками в процесі навчання. Учні втомлюються від роботи. В нашому Палаці розроблена та втілюється на заняттях у гуртках програма «Валеологізації навчально-виховного процесу Харківського обласного Палацу дитячої та юнацької творчості». В неї входять тренінгові вправи для вдосконалення фізичного та психічного здоров'я вихованців. Постійно з гуртківцями проводить корекційно-оздоровчу роботу психолог (психолого-педагогічні тренінги, діагностики психічного здоров'я, лекції, бесіди та інше). Духовний розвиток учнів засобами мистецтва, культурної спадщини українського народу проводиться на заняттях гуртків відповідного напрямку. Сумісно для всіх гуртківців організують у Палаці масові заходи, свята. Приймають участь всі бажаючі діти незалежно за яким напрямком вони вивчаються. Сумісна творча діяльність педагогів, батьків та дітей наближає молодь до соціальної адаптації в суспільстві.

Протягом чотирьох років на базі відділу ЦВЗ Палацу проводив свою оздоровчу роботу валеологічний гурток розвитку особистості. Програма за якою працював гурток – авторська, затверджена Головним управлінням освіти і науки Харківської обласної державної адміністрації. Основою занять з підлітками стало проведення валеологічних, психолого-педагогічних тренінгів. Діагностика рівня знань вихованців проводилася за допомогою тестів, анкетування та інших методів. Результати були позитивні. Наприкінці року навчання діти інакше сприймали оточуючих та самих себе. Психологічний клімат на занятті розкривав можливості почувати себе необхідним людям таким, яким ти є насправді. Бесіди з батьками підтверджували зміну поведінки дитини вдома. Діти стали більш поважати близьких людей та своїх друзів.

Далі надається матеріал про особливості психолого-педагогічних тренінгів.

Є такий факт, що на групу людей впливати ефективніше, ніж на окремих особистостей. Ще Курт Левін говорив, що зазвичай легше змінити індивідуумів, зібраних у групу, ніж кожного зокрема.

Психолого-педагогічний тренінг буває інтрапсихічним і поведінковим. А за складом учасників вирізняють такі типи тренінгів: підлітковий, для педагогів, дитячо-батьківський, особистісний, лідерський.

Завжди слід пам'ятати, що будь-який тренінг – це маленьке життя, але організоване за спеціальними програмами. У кожного психолога або педагога є свої улюблені програми, своя добірка вправ та ігор. Але тренер має орієнтуватися на мету роботи, конкретні завдання, які він хоче реалізувати з групою. Для цього слід організувати діагностичний блок, або використати спостереження та опитування. Наприклад, можна запропонувати підліткам взяти участь у тренінгу, дослідити ознаки своєї особистості, навчатися взаємодіяти з іншими, зберігаючи свою індивідуальність.

Робота протягом тренінгу проходила за такими особливостями:

1. Орієнтація.

В відношенні до відповідної проблеми:

- об'явити мету та тему заняття;
- встановити час;
- зробити мотивацію, інтерес до теми;
- знайти можливості однакового погляду на проблему;
- почати обмін думками, бажано без оцінок.

В відношенні до групи:

- знайомство учасників, які не знайомі;
- покладатися на колективне рішення;
- створити ділову, добру атмосферу, встановити позитивний емоційний фон.

В відношенні до кожного учасника:

- створити умови для участі кожного учасника в занятті;
- активізувати пасивних;
- допомагати тим, хто виступає.

2. Оцінка.

В відношенні до відповідної проблеми:

- зібрати максимум варіантів відповідей,
- постаратися висвітлювати всі аспекти проблеми.

В відношенні до групи:

- піддержувати високий рівень активності усієї групи;
- піддержувати ділову атмосферу;
- не допускати особистої конфронтації учасників;
- піддержувати теплу, дружню атмосферу.

В відношенні до кожного учасника:

- приділяти максимум уваги думкам кожного учасника;
- вимагати ясної аргументації;
- активізувати пасивних;
- мати можливість бути неупередженим.

3. Контроль.

В відношенні до відповідної проблеми:

- чітко підвести підсумки;
- порівняти підсумки з метою;
- коли мета не виконана, стимулювати продовження дискусії.

В відношенні до групи:

- рішення повинно бути груповим;
- допомогти групі прийняти сумісне рішення;
- піддержувати теплу, дружню атмосферу.

В відношенні до кожного учасника:

- добитися, щоб у кожного учасника або у більшості, було почуття своєї необхідності на даному заході.

Мета психолого-педагогічного тренінгу – допомога підліткам виявити себе, а для цього спочатку слід навчитися сприймати і розуміти себе. Педагогами та психологом до програми тренінгів постійно додавалися знання про формування культури здоров'я, з основ валеологічних знань.

Наприкінці 2003 року Палац, у якому проводилася велика оздоровча робота, отримав статус «Школа сприяння здоров'ю», а у 2006 році підтвердив свій статус нагородою за активну оздоровчу працю.

Основним завданням «Школи сприяння здоров'ю» є забезпечення організації здорового способу життя всього колективу навчального закладу шляхом створення такого середовища, яке благодійно впливає на зміцнення здоров'я.

Водночас, діяльність навчальних закладів нового типу утверджує батьківську громадськість, органи державної влади та місцевого самоврядування у думці, що формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя, культуру здоров'я дітей та учнівської молоді, їх підготовка до активної, соціально значущої діяльності є важливою складовою розвитку держави.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання. – Київ, 1998.
2. Вильямс К. Тренінг по управленію стрессом. – М.: Изд-во Эксмо, 2007.
3. Гончаренко М.С. Валеологический подход в формировании гуманистического направления в системе образования / Мат. V міжнар. наук.-практ. конф. «Валеологія: сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку». – Харків, 2007.
4. Гончаренко М. С., Іванова Г. М. Валеологічне розвантаження школярів протягом навчального процесу: Методичний посібник для вчителів загальноосвітніх шкіл. – Харків, 1997.
5. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа, 2001 р.) // Освіта України. 7-17 липня. – 2001.
6. Маслов А. Г., Константинов Ю.С. Программа обучения жизненным навыкам в системе «дополнительного образования». – Москва, 2001.
7. Сущенко Т.І. // Основы внешкольной педагогики// Пособие для классных руководителей, педагогов внешкольных учреждений.- Минск «Беларуская навука», 2000.